

Beslut

Datum 2018-08-21

Dnr 1.1.4-2018-2019

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för förvaltnings-
ärenden och bidrag

Revidering av två områden av riksintresse för kulturmiljövården: Norra Sicklaön och norra Saltsjö-Boo -Älvvik -Vaxholm-Oxdjupet - Lindalssundet-Norra Värmdölandet [AB 51, 58] Nacka, Lidingö, Vaxholm och Värmdö kommun samt Ytterskärgårdens jakt- och fiskeplatser [AB 612] Norrtälje och Värmdö kommun Stockholms län

Beslut

Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. om ändring av följande två områden av riksintresse för kulturmiljövården: Norra Sicklaön och norra Saltsjö-Boo -Älvvik -Vaxholm-Oxdjupet - Lindalssundet-Norra Värmdölandet [AB 51, 58] Nacka, Lidingö, Vaxholm och Värmdö kommun samt Ytterskärgårdens jakt- och fiskeplatser [AB 612] Norrtälje och Värmdö kommun Stockholms län

Följande riksintresstext ska gälla för Norra Sicklaön och norra Saltsjö-Boo -Älvvik -Vaxholm-Oxdjupet - Lindalssundet-Norra Värmdölandet [AB 51, 58]

Motivering:

Farledsmiljö utmed inloppet till Stockholm via Vaxholm, som visar skärgårdens betydelse för huvudstadens sjöfart, livsmedelsförsörjning och rekreationsliv, som speglar levnadsbetingelserna för innerskärgårdens befolkning och dess behov av färdstråk till staden alltsedan medeltiden, och som berättar om Stockholms utbyggnad och försvarsansträngningar med tillhörande samhällsbyggnader. Här kan levnadsförhållandena för olika sociala skikt utläsas, liksom utvecklingen inom industri, transportteknik, försvar och arkitektur. *Farledsmiljö*,

kommunikationsmiljö, kust- och skärgårdsmiljö, Fästnings- och skansmiljö-befästningssystem, militär miljö, småstadsmiljö, industrimiljö, sommarnöjesmiljö

Uttryck:

Farledsmiljö, kommunikationsmiljö, kust- och skärgårdsmiljö (Nacka kn, Lidingö kn, Vaxholms kn, Värmdö kn). Naturhamnar/ankringshamnar från segelfartygsepoken med vrak och andra fornlämningar samt spår efter förtöjningar och landuppehåll. Sjömärken, fyrar och andra fysiska lämningar för farledens behov att vägleda sjöfarten fram till sekelskiftet 1900. Sjökrogsbyggnader, Fjäderholmarnas kroggrund och andra lämningar efter sjögästgiverirörelsen fram till sekelskiftet 1900. Hamnar och varv. Ångbåtsbryggor med tillhörande kringbyggnader som t ex väntkurar. Tullhus (Vaxholm). Sprickdalsbetonad skärgårdsterräng som speglar skärgårdsbefolkningens levnadsbetingelser och förutsättningarna för odling och bebyggelse. Vårdkase- och telegrafberg med lämningar.

Fästnings- och skansmiljöer – befästningssystem (Vaxholms kn och Värmdö kn). Lämningar efter avspärningar, skansar och befästningssystem från 1500-talet fram till 1900-talets mitt som speglar befästningskonstens utveckling. Mur- och vallanläggningar. Fredriksborgs fästning med tillhörande byggnader från 1700-talet vid Oxdjupet (Värmdö kn). Vaxholms kastell och Rindö redutt samt batteriplatser. Oskar-Fredriksborg och Byviksfortet vid Oxdjupet. Befästningslinjen Vaxholmslinjen med batteriplatser och fort (Vaxholms kn). Befästningslinjen Värmdölinjen/Myttingelinjen med batterier, fort och befästningsverk kring Oxdjupet (Värmdö kn).

Militära miljöer (Vaxholms kn och Värmdö kn). Kasern- och stabsbyggnader, officersbostäder, förråd, militärläger med tillhörande byggnader fram till 1900-talets mitt. Vaxholms kustartilleriregimentsområde på Rindö med olika typer av regementsbyggnader, t ex kaserner och chefsbostäder (Vaxholms kn).

Småstadsmiljö – Vaxholm (Vaxholms kn) Stadsbildningen Vaxholm på Vaxön, framväxt som ett servicesamhälle till 1500-talets fästningsbygge med uttryck för den förindustriella skärgårdsstaden med inslag av befästningar och militära byggnader. Orten som tullstation och knutpunkt

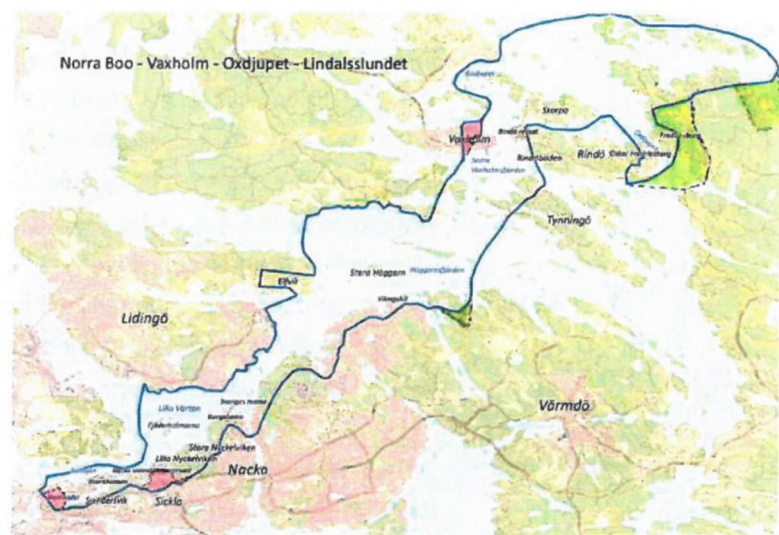
för handel, kommunikation och krogrörelse för den centrala delen av skärgården. Tullhus från 1700-talet vid fästningssundet. Stadskämans rätvinkliga gatunät speglade den äldsta stadens utbredning med ursprung i 1600-talets gatureglering. Återstående äldre träbebyggelse från tiden före det sena 1800-talets expansion. Fiskarbefolkningens småskaliga stugbebyggelse i Norrhamn med oregelbundet gatunät, små tomter samt bryggor och sjöbodas. Avläsbara hamnlägen/hamnvikar. Torg med rådhus i centrala delen, stadskämans sammanhängande bebyggelsesiluetter med inslag av kuperad skärgårdsterräng. Kyrka vid rutnätsstadens västra utkant. Kastellet och Rindö redutts roll som landmärkesbyggnader. Den expansiva utbyggnadsfasens bebyggelse från 1800-talets senare hälft fram till omkring 1920 som uttrycker bad- och sommarnöjesortens historia. Parkmiljöer och det s k Lägret, militär övningsplats på stadens tidigare ängs- och åkermarker som omvandlats till stadspark. Villabebyggelse för sommargäster i stadens utkanter, bl a Ekudden-Västerhamn. Sommarnöjesepokens bebyggelseuttryck, såsom badhus och Vaxholms hotell. Vaxholms vattentorn, kommunalteknisk anläggning med landmärkesroll för innerskärgården.

Industrimiljöer (Nacka kn) med fabriksbyggnader, kajer, lämningar, tekniska strukturer, bostäder, kontorshus, servicebyggnader koncentrerade till Nackas norra kuststräcka från Danvikstull till Nacka strand/Augustendal. F d saltbruket Henriksborg från 1680-talet, senare mentalsjukhus för Danvikens hospital och arbetarbostäder för intilliggande industrier. Danvikens hospitals huvudbyggnad från 1720-talet och den yngre anläggningen Danvikshem från 1915, uttryck för den markägare som ivrade för industrietableringar från starten på 1500-talet fram till sekelskiftet 1900. Hospitalet bedrev tidigt kvarnverksamhet och hospitalsbyggnaden från 1700-talet ligger över kvarnrännan. Det sena 1800-talets industriella epok med utbyggnadsfaser från 1900-talets industriella epok. Anläggningar lokaliserade sjönära nedanför och på de bergsbranter som kännetecknar kustområdet. Finnboda varv och de storskaliga ångkvarnarna Saltsjöqvarn med Mannagrynskvarnen samt kvarnen Tre kronor på Kvarnholmen. Till industrierna hörande bostadsbyggnader, kontorshus och anläggningar samt tekniska strukturer. Kvarnholmens funktionalistiska byggnader. Motorfabriken Augustendal, i dag Nacka strand, från sekelskiftet 1900 med fabriks- och kontorshus samt bostadshus. Utmed farleden belägna småbåtsvarv och

andra mindre varv från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal (samtliga kommuner).

Sommarnöjesmiljö (Nacka kn, Lidingö kn, Vaxholms kn, Värmdö kn). Sommarlantgårdar från 1700-talet och 1800-talets första hälft för Stockholms välbeställda borgerskap. Svindersvik, Lilla och Stora Nyckelviken (Nacka kn), Älvviks gård (Lidingö kn) samt gårdar på norra Värmdölandet och vid Lindalssundet (Värmdö kn). Odlingsmarker, gårdsbyggnader, trädgårdar, parker, alléer och brygglägen. Sommarvillor från 1800-talets mitt fram till 1900-talets början utmed ångbåtslederna samt mindre fritidshus/sportstugor från 1900-talets första hälft. Naturtomter och luftiga bebyggelsegrupper. Brygglägen med tillhörande mindre byggnader i form av badhus och väntkurer. Inslag av parkvegetation. Byggnader för förnöjelse, t ex lusthus och paviljonger. Avläsbar arkitekturstilutveckling från de rikt dekorerade schweizer- och cottagestilarna från 1800-talets senare hälft med verandor och pittoreska utbyggnader, till det tidiga 1900-talets mer strama villor som utvecklats till en nationalromantisk stilinriktning med robusta detaljer och allmogeinspirerade detaljer och färgsättningar. Mindre sportstugor med drag av nationalromantiken eller 1900-talets modernism, speglade rekreationslivets utveckling. Visborgs minnes semesterhem vid Kungshamn med grupper av små, enkla uthyrningsstugor påminnande om samtida sportstugor.

**Följande avgränsning ska gälla för Norra Sicklaön och norra Saltsjö-
Boo -Älvvik -Vaxholm-Oxdjupet - Lindalsslundet-Norra Värmdölandet
[AB 51, 58]**

Riksintressets avgränsning har reviderats genom att gränsdragningen har minskats (rött) och utvidgats (gulgrönt).

Följande riksintressetext ska gälla för Ytterskärgårdens jakt- och fiskeplatser [AB 612]

Motivering:

Kust- och skärgårdsmiljö som visar betydelsen av den säsongsvisa jakten och fisket i ytterskärgården för skärgårdsbefolkningens försörjning från medeltiden till in på 1900-talet, ett regionalt särdrag för Stockholms och mellersta Östersjöns skärgårdar. *Kommunikationsmiljö* med Svenska Högarnas fyrplats från 1874. Stockholms skärgårds utpost mot öster.

Uttryck:

Rikliga lämningar från säsongsfiskets och -jaktens tid, bl.a. Stora Nassa som haft permanent bebyggelse från 1700-talet till in på 1900-talet och säsongsfiskelägena vid Björkskär-Bodskäret och Horssten. Utspredda bodar för jakt och fiske från 1900-talet och i viss utsträckning 1800-talet. Andra lämningar som tomtningar, ristningar och labyrinter. Öarnas och skärens vindpinade karaktär och fria sikt

(miljön berör även Norrtälje kommun). Heidenstamfyren från 1874, rester av kapell, bostäder för fyrapersonal, hamnanläggningar med bodar och bryggor på Storön. Kyrkogård med klockstapel.

Ärendet

Riksantikvarieämbetet har, från Länsstyrelsen i Stockholm, emottagit en första del av förslag till en revidering av kulturmiljövårdens riksintressen i länet.

Riksintresseområdena har delats in i olika teman som behandlas i grupper om två med något eller några års mellanrum. Revideringarna i detta beslut gäller temana Skärgårdsmiljöer samt Kommunikations och farledsmiljöer. Totalt rör det sig om 25 områden i åtta kommuner varav ett antal områden sträcker sig över flera kommuner. Förslaget har tagits fram som en del av Stockholms läns riksintresseöversyn. Riksantikvarieämbetet har lämnat synpunkter under hand och Länsstyrelsen har kommunicerat med kommunen.

Skälen för beslutet

Revideringarna syftar till att förtydliga riksintressenas värdetexter och uttryckstexter samt att revidera gränsdragningen för (AB 51 och 58) så att den endast inringar det område där riksintressets uttryck finns.

Fortsatt handläggning

Riksintressets text och avgränsning uppdateras i enlighet med föreliggande beslut och förs in i aktuella digitala förteckningar hos Länsstyrelsen respektive Riksantikvarieämbetet.

Beslutet har fattats av Tf enhetsschefen Solveig McKenzie efter föredragning av handläggaren Kersti Lilja.

Solveig McKenzie

Kersti Lilja

Bilaga: Länsstyrelsens förslag till revidering.

Kopia till: Boverket